

HỌC TẬP VÀ LÀM THEO TẤM GƯƠNG ĐẠO ĐỨC, PHONG CÁCH HỒ CHÍ MINH VỚI VIỆC XÂY DỰNG ĐỘI NGŨ NHÀ GIÁO VIỆT NAM GIAI ĐOẠN HIỆN NAY

ĐỖ THANH HẢI*

Học tập, làm theo tấm gương đạo đức Hồ Chí Minh là một trong những biện pháp quan trọng xây dựng đội ngũ nhà giáo vừa “hồng”, vừa “chuyên”. Từ đó, góp phần nâng cao chất lượng giáo dục - đào tạo; nâng tầm vị thế, uy tín của nghề giáo và ngành giáo dục Việt Nam. Đồng thời, đó cũng là giải pháp thiết thực góp phần lan tỏa tư tưởng, đạo đức và phong cách Hồ Chí Minh trong nhà trường nói riêng, trong xã hội nói chung.

TẤM gương đạo đức, phong cách Hồ Chí Minh phản ánh những giá trị cao đẹp của đạo đức cộng sản, của đức hy sinh cao thượng, tiêu biểu cho chủ nghĩa yêu nước nhân văn sâu sắc, đại diện và phù hợp với lợi ích, nguyện vọng của dân tộc. Tấm gương đạo đức, phong cách của Người là kết tinh của lương tâm trong sáng, đạo đức cao đẹp, trí tuệ minh mẫn của một lãnh tụ, một chiến sĩ cộng sản chân chính. Mỗi chúng ta đều tìm thấy ở tấm gương đạo đức, phong cách Hồ Chí Minh sự gần gũi, không hề xa lạ; do đó, “Người ta không thể trở thành một Cụ Hồ Chí Minh, nhưng ở Cụ Hồ mỗi người có thể học một số điều làm cho mình trở thành tốt hơn”⁽¹⁾.

Nghề giáo là nghề xây dựng con người, kiến tạo tương lai. Mặt khác, giáo dục - đào tạo của nhà giáo có một đặc trưng riêng, rất đặc biệt: Sức ảnh hưởng từ nhân cách người dạy đến kết quả giáo dục người học cả về kiến thức lẫn nhân cách. Mỗi quan hệ người dạy - người học là mối quan hệ đặc biệt ở sự tương giao “liên nhân cách”. Công cụ lao

động chủ yếu của nhà giáo không chỉ là kiến thức mà còn là toàn bộ nhân cách của mình. Hoạt động lao động sư phạm mang dấu ấn cá nhân rất đậm, nghề dạy học, do đó, đòi hỏi một tinh thần trách nhiệm cao, sự am hiểu nghề nghiệp và đặc biệt là phẩm chất đạo đức nhà giáo. Do đó, học tập tấm gương đạo đức, phong cách Hồ Chí Minh sẽ là cơ sở để hình thành, củng cố đạo đức nghề nghiệp nhà giáo ngày thêm vững chắc.

Học tập tấm gương đạo đức, phong cách của Bác không chỉ để tự bồi dưỡng, nâng cao đạo đức nhà giáo nói chung, đạo đức nghề nghiệp nói riêng, còn là nhu cầu tự thân của nhà giáo muốn được khẳng định mình, muốn được ghi dấu ấn chủ thể lên người học, muốn được xã hội và người học thừa nhận và tôn vinh. Đó là nhu cầu, động cơ lý tưởng nghề nghiệp đúng đắn của nhà giáo cần được phát huy. Nó được hình

* ThS, Học viện Chính trị, Bộ Quốc phòng

(1) Trần Văn Giàu: *Hồ Chí Minh - Vĩ đại một con người*, Nxb. Chính trị quốc gia Sự thật, Hà Nội, 2015, tr. 79

thành trên cơ sở lòng yêu nghề, tâm huyết với nghề, yêu mến học trò, những trăn trở và khát vọng cống hiến của nhà giáo. Những mục tiêu, lý tưởng cao đẹp là cơ sở gốc rễ để hình thành ở nhà giáo ý thức giữ gìn danh dự, lương tâm nghề nghiệp, để đạo đức nhà giáo tỏa sáng, xứng đáng với lòng ngưỡng vọng, sự tôn vinh của xã hội và truyền thống tôn sư, trọng đạo của dân tộc ta.

Những năm qua, trước sự tác động của mặt trái cơ chế thị trường, những khó khăn về đời sống, điều kiện công tác, một số nhà giáo đã bộc lộ những hạn chế, bất cập cả về phẩm chất và năng lực công tác, gây ra những tiêu cực không nhỏ, ảnh hưởng đến uy tín, danh dự nhà giáo, đến ngành giáo dục nước nhà. Do đó, “Giữ gìn phẩm chất, uy tín danh dự của nhà giáo;... Không ngừng học tập, rèn luyện để nâng cao phẩm chất đạo đức, trình độ chính trị, chuyên môn, nghiệp vụ, đổi mới phương pháp giảng dạy, nêu gương tốt cho người học”⁽²⁾ là vấn đề có ý nghĩa đặc biệt quan trọng.

Học tập tấm gương đạo đức, phong cách Hồ Chí Minh là giải pháp có ý nghĩa cấp thiết góp phần xây dựng đạo đức nhà giáo. Để thực hiện nội dung này, một số yêu cầu chủ yếu đặt ra đối với đội ngũ nhà giáo là:

Một là, tận tâm phụng sự Tổ quốc, phục vụ nhân dân.

Chủ tịch Hồ Chí Minh là tấm gương suốt đời phụng sự Tổ quốc, phục vụ nhân dân. Sinh thời, Người chỉ có một ham muốn là cả cuộc đời hy sinh hạnh phúc riêng vì lợi ích chung của dân tộc. “Tôi hiến cả đời tôi cho dân tộc tôi”⁽³⁾. Câu nói ngắn gọn, giản dị, dễ hiểu, dễ nhớ ấy của Người có sức lay động lương tri mạnh mẽ, không chỉ thức tỉnh lòng yêu nước, tinh thần dân tộc đối với người dân đất Việt, mà còn trở thành lý tưởng sống của nhiều người yêu chuộng hòa bình trên thế giới. Học tập tấm gương suốt đời vì nước, vì dân của Bác đối với mỗi nhà giáo được thể hiện ở tinh thần phụng sự Tổ quốc gắn liền với phục vụ nhân dân, bởi theo Bác: “Ra sức

phụng sự Tổ quốc, phục vụ nhân dân - tức là phục tùng chân lý”⁽⁴⁾.

Học tập tấm gương đạo đức, phong cách của Bác đối với nhà giáo hiện nay thể hiện ở lòng yêu nước, có bản lĩnh chính trị vững vàng, tuyệt đối trung thành với Đảng, Tổ quốc, nhân dân, bám sát chủ trương, đường lối của Đảng trong giảng dạy; ở chiến thắng chính mình trước những nguy cơ suy thoái tư tưởng chính trị, đạo đức, lối sống, những biểu hiện “tự diễn biến”, “tự chuyển hóa” trong nội bộ.

Thực tế hiện nay cho thấy, có hiện tượng một số trí thức, nhà khoa học vốn trước đây có ít nhiều công lao, đóng góp đã được Đảng, Nhà nước đãi ngộ xứng đáng, được nhân dân thừa nhận nhưng do lợi ích cá nhân ích kỷ hẹp hòi quay lại “trở cờ”, chống phá Đảng, Nhà nước, đi ngược với lợi ích và nguyện vọng của nhân dân. Cần nhận thấy rằng, để giữ gìn hình ảnh nhà giáo cho xứng đáng với sự tôn vinh, ngưỡng vọng của xã hội thì đội ngũ nhà giáo cần không ngừng tu dưỡng, rèn luyện đạo đức, như Bác Hồ từng căn dặn “chính thầy giáo, cô giáo cũng phải tiến bộ về tư tưởng”⁽⁵⁾. Làm theo tấm gương đạo đức, phong cách Hồ Chí Minh suốt đời phụng sự Tổ quốc, phục vụ nhân dân chính là cần nêu gương sáng về lòng yêu nghề, tâm huyết, say mê, tận tâm, tận lực với sự nghiệp giáo dục - đào tạo, đó là sự cống hiến vì dân, vì nước thiết thực và được coi trọng.

Các cấp, các ngành, cơ quan, đơn vị giáo dục - đào tạo cần thường xuyên quan tâm bồi dưỡng, nâng cao phẩm chất chính trị, đạo đức nghề nghiệp cho nhà giáo để họ có xu hướng, động cơ, đạo đức nghề nghiệp đúng đắn, bản lĩnh chính trị vững vàng, luôn tâm huyết với nghề. Khi nhà giáo thực sự cảm

(2) Luật Giáo dục (sửa đổi, bổ sung năm 2009), Nxb. Lao động, Hà Nội, 2015, tr. 50

(3) Hồ Chí Minh: *Toàn tập*, Sđd, t. 15, tr. 674

(4) Hồ Chí Minh: *Toàn tập*, Sđd, t. 10, tr. 378

(5) Hồ Chí Minh: *Toàn tập*, Sđd, t. 12, tr. 269

nhận được ý nghĩa lớn lao của nghề dạy học, thì họ mới thực sự dành trọn tâm lực, trí lực cho công tác giảng dạy, nghiên cứu. Có đạo đức nghề nghiệp, mỗi nhà giáo sẽ không bao giờ cho phép bản thân tự bằng lòng với chính mình, mà luôn luôn nỗ lực, cố gắng để đem đến cho người học những gì tinh túy nhất của bản thân. Cần khơi dậy sự tự nỗ lực, phấn đấu không ngừng của bản thân nhà giáo bằng việc không ngừng nâng cao tinh thần trách nhiệm với nghề nghiệp, luôn tìm kiếm những động lực mới để thúc đẩy nhà giáo vươn lên; thấu hiểu tâm tư, tình cảm, nguyện vọng của mỗi người, luôn gần gũi, khuyến khích, chia sẻ, động viên, nhất là những lúc gặp khó khăn, trở ngại. Có như vậy, mới tạo ra môi trường giáo dục thực sự nhân văn để nhà giáo có niềm tin, nỗ lực vươn lên, yên tâm gắn bó với nghề và xây dựng cho mình ý thức trọn đời phụng sự sự nghiệp giáo dục - đào tạo.

Hai là, nâng cao ý thức giữ gìn danh dự, lương tâm nhà giáo.

Tâm gương đạo đức Hồ Chí Minh bắt nguồn từ truyền thống đạo đức cao đẹp của dân tộc Việt Nam. Đó là truyền thống trọng đạo đức, phẩm cách, uy tín và sự gương mẫu của các thành viên trong xã hội, nhất là người đứng đầu gia tộc, họ hàng, cộng đồng; coi trọng lương tâm, liêm sỉ và danh dự, đề cao tự tu dưỡng, tự trau dồi cho bản thân để nên người, thành người như một nhu cầu tự thân, không phải vì danh lợi. Những giá trị truyền thống đã được Chủ tịch Hồ Chí Minh tiếp biến, trở thành yêu cầu cao trong “tu thân”, trở thành nội dung mang tính cách mạng trong rèn luyện đạo đức, lối sống, ứng xử, làm việc, nhất là thực hiện “nêu gương”.

Hiện nay, bên cạnh nhiều nhà giáo tâm huyết, yêu nghề, vì sự nghiệp giáo dục - đào tạo nước nhà thì một số hiện tượng tiêu cực trong ngành giáo dục xuất hiện, làm “con sâu làm rầu nồi canh”, như vụ án gian lận điểm thi ở tỉnh Hà Giang, tổ chức đào tạo và cấp văn bằng 2 tiếng Anh trái phép ở Trường

Đại học Đông Đô; một số nhà giáo thiếu tu dưỡng, rèn luyện, có biểu hiện vi phạm về đạo đức, lối sống, chưa thực sự gương mẫu, làm xói mòn danh dự, lương tâm nghề nghiệp, bị cuốn theo lối sống thực dụng, vị kỷ,... Những tiêu cực, hạn chế đó đi ngược lại với đạo lý, truyền thống nhà giáo Việt Nam, trái với đạo đức, thiên chức và danh vị cao quý của nghề dạy học, làm suy giảm hình ảnh đẹp, sự tôn kính của người học, lòng tin của xã hội đối với nhà giáo; ảnh hưởng đến danh dự nhà giáo và uy tín của ngành giáo dục hiện nay.

Hội nghị Trung ương lần thứ chín khóa XI của Đảng đã chỉ rõ: “Đội ngũ nhà giáo và cán bộ quản lý giáo dục bất cập về chất lượng, số lượng và cơ cấu; một bộ phận chưa theo kịp yêu cầu đổi mới và phát triển giáo dục, thiếu tâm huyết, thậm chí vi phạm đạo đức nghề nghiệp”⁽⁶⁾. Với chức năng cao cả của nghề dạy học, hơn bao giờ hết, việc giữ gìn danh dự và lương tâm nhà giáo là vấn đề quan trọng hàng đầu, được cả xã hội quan tâm.

Trong buổi nói chuyện tại Trường Đại học Sư phạm Hà Nội, ngày 21-10-1964, Chủ tịch Hồ Chí Minh đã khẳng định: “Người thầy giáo tốt - thầy giáo xứng đáng là thầy giáo - là người vẻ vang nhất. Dù là tên tuổi không đăng trên báo, không được thưởng huân chương, song những người thầy giáo tốt là những anh hùng vô danh”⁽⁷⁾. Để xứng đáng với lời dạy của Bác, bản thân mỗi nhà giáo cần nhận thức sâu sắc vị thế, vai trò của nghề dạy học trong xã hội và sự cần thiết phải giữ gìn danh dự, lương tâm nhà giáo; thường xuyên rèn luyện đạo đức, tác phong, giữ gìn phẩm giá nghề nghiệp, xứng đáng

(6) Xem: Nghị quyết số 29-NQ/TW, ngày 4-11-2013, “Về đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục và đào tạo, đáp ứng yêu cầu công nghiệp hóa, hiện đại hóa trong điều kiện kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa và hội nhập quốc tế”

(7) Hồ Chí Minh: *Toàn tập*, Sđd, t. 14, tr. 402 - 403

với sự tôn vinh của xã hội. Nhà giáo trọng danh dự, lương tâm là người giáo viên yêu nghề, trăn trở với nghề, không bằng lòng với vốn tri thức đã có, luôn khát vọng cống hiến, khát vọng thể hiện mình trước người học. Khả năng tự học vô tận của nhà giáo chính là tấm gương đạo đức, là biểu hiện của lương tâm, danh dự nhà giáo, có sức thuyết phục mạnh mẽ người học.

Nhà giáo trọng danh dự và lương tâm là người biết hướng thiện, tự thức tỉnh, tránh làm điều ác, điều xấu; mong muốn làm điều tốt đẹp trong nghề nghiệp, trong ứng xử và quan hệ với đồng nghiệp và người học; tự đề ra cho mình nghĩa vụ đạo đức phải hoàn thành, tự đánh giá hành vi của mình, tự thức tỉnh lương tâm từ chiều sâu bản chất thiện của con người. Sự hổ thẹn của danh dự và lương tâm giữ vai trò tích cực để nhà giáo điều chỉnh hành vi của mình trong đời sống hằng ngày. Chỉ khi nào nhận thức được cái cần phải làm vì xấu hổ trước bản thân, tức là tự xấu hổ, thì đó mới là bước đầu của cảm giác lương tâm; và từ cảm giác lương tâm phát triển đến chỗ nhà giáo tự phán xét các suy nghĩ, hành vi, cách cư xử của mình trong mối quan hệ với người khác và xã hội, trên cơ sở đó mà giữ gìn danh dự của bản thân mình.

Nhà giáo trọng danh dự và lương tâm luôn có tính hướng thiện trong sự hài hòa quan hệ lợi ích, xem cống hiến và thụ hưởng đi liền với nhau, không vì vật chất mà bất chấp đạo đức nhà giáo, đánh đổi lương tâm và danh dự của mình để thỏa mãn những dục vọng tầm thường; đồng thời, luôn có ý thức biến nghĩa vụ đạo đức nghề nghiệp thành tình cảm thiêng liêng, thành niềm tin và ý thức thường trực, xem việc giữ gìn danh dự, lương tâm nhà giáo là quá trình phấn đấu rèn luyện thường xuyên, bền bỉ, lâu dài trong cả cuộc đời mỗi con người.

Ba là, đấu tranh tự phê bình và phê bình trước những hiện tượng tiêu cực trong đạo đức nhà giáo.

Tấm gương tự phê bình và phê bình của Bác thể hiện rất rõ trong các bài nói, bài viết; trong các công việc và cuộc sống hằng ngày. Người là biểu hiện sinh động nhất về tấm gương dũng cảm, thẳng thắn, chân thành trong đấu tranh tự phê bình và phê bình. Học tập tấm gương đạo đức, phong cách Hồ Chí Minh, nhà giáo phải thể hiện là tấm gương tiêu biểu về dũng khí của người cách mạng, dám lên án cái sai, cái xấu, bảo vệ lẽ phải. Sự đấu tranh về phương diện đạo đức giữa thiện và ác, giữa quyền lợi với nghĩa vụ và trách nhiệm diễn ra ở nhà giáo phải hướng tới chiến thắng chính mình trước những cám dỗ, tiêu cực của đời sống xã hội; vươn lên trong công việc, luôn khát khao cống hiến, không ngừng vun đắp, xây dựng cho mình những phẩm chất đạo đức nghề nghiệp tốt đẹp.

Nhà giáo cần phải có tinh thần phê phán, đánh giá đối với hành động của mình và của người khác sao cho phù hợp với những yêu cầu khách quan của xã hội; cần có tinh thần trách nhiệm không chỉ đối với hành động của bản thân mà còn đối với tất cả những gì xảy ra xung quanh mình, góp phần vào xây dựng môi trường đạo đức nơi công tác, giúp đồng nghiệp và người học cùng tiến bộ. Điều đó hoàn toàn trái ngược với thói vô cảm, thờ ơ trước những vấn đề xã hội, trực tiếp là những tiêu cực, hạn chế ở ngay chính môi trường mình công tác.

Dám bảo vệ lẽ phải, dũng cảm, thẳng thắn trong tự phê bình và phê bình bằng thái độ chân thành là một trong những yêu cầu cao của đạo đức nhà giáo, thể hiện dũng khí người cách mạng, là điều Chủ tịch Hồ Chí Minh luôn nêu tấm gương sáng, đồng thời luôn căn dặn các thế hệ cán bộ, đảng viên, trong đó có nhà giáo thực hành.

Bốn là, tích cực học tập nâng cao trình độ; mô phạm, mẫu mực trong ứng xử; trung thực, giản dị, liêm khiết, trong sạch trong lối sống.

Chủ tịch Hồ Chí Minh là tấm gương về tự học suốt đời bằng ý chí và nghị lực để hiểu

biết và tìm ra con đường giải phóng dân tộc khỏi ách áp bức, nô lệ. Học tập tấm gương tự học của Người đối với nhà giáo có ý nghĩa hết sức quan trọng và cần thiết. Bởi uy tín, sức ảnh hưởng, cảm hóa người học của nhà giáo được thực hiện thông qua chính quá trình sư phạm, trực tiếp là hoạt động giảng dạy. Đề nêu gương về đạo đức thì nhà giáo phải đặc biệt chú trọng nêu gương về tự nâng cao trình độ về mọi mặt, phải luôn tìm tòi, sáng tạo và đổi mới trong nghiên cứu, giảng dạy; mạnh dạn thay đổi những thói quen theo kiểu lối mòn, nếp cũ không còn phù hợp.

Mỗi nhà giáo không được bằng lòng hay thỏa mãn với trình độ hiện có của mình; luôn khiêm tốn, ham học hỏi, cầu tiến bộ và phải biết tự làm mới chính mình bằng những tri thức mới. Chú trọng tự học tập, trau dồi kiến thức chuyên môn, trình độ lý luận và kinh nghiệm thực tiễn. Học tập nâng cao trình độ chuyên môn của nhà giáo không chỉ qua sách vở, tài liệu mà còn qua chính quá trình công tác, học tập, thực tiễn giảng dạy và nghiên cứu khoa học, qua đồng nghiệp và qua chính người học. Trên cơ sở đó, nhà giáo tạo cho người học vững tin ở người thầy, truyền cho người học cảm hứng và sự tâm huyết với việc học tập, từ đó biến những tri thức thành lý tưởng, niềm tin và lẽ sống của mỗi người học.

Sinh thời, Chủ tịch Hồ Chí Minh luôn tự nghiêm khắc, thực hiện cần, kiệm, liêm, chính, chí công vô tư, luôn tự kiểm điểm để phát triển điều hay, sửa đổi điều dở của bản thân, tự phê bình mình “như rửa mặt hằng ngày”; đối với người khác, Bác giữ thái độ chân thành, khiêm tốn, khoan dung, độ lượng; đối với công việc, dù trong hoàn cảnh nào Người luôn giữ nguyên tắc “dĩ công vi thượng”, tận tâm, tận lực, không quản khó khăn, gian khổ...

Học tập tấm gương đạo đức của Bác, nhà giáo cần nêu gương trong tự tu dưỡng, rèn luyện cho mình lối sống, lối sinh hoạt trong

sáng, giản dị; mô phạm, mẫu mực trong lời ăn, tiếng nói, ứng xử để cho người học học tập và noi theo; chan hòa, gần gũi, hết lòng vì học viên; đoàn kết, thương yêu, giúp đỡ đồng nghiệp trong cuộc sống và trong công tác; có lòng nhân ái, bao dung, độ lượng, đối xử hòa nhã với người học và đồng nghiệp. Nhà giáo cần có phương pháp, tác phong khoa học, dân chủ, nêu gương; có ý thức tổ chức kỷ luật, thống nhất giữa lời nói và việc làm, có uy tín sư phạm cao. Trong quan hệ với người học, nhà giáo phải thể hiện sự đúng mực, tùy thuộc vào hoàn cảnh để ứng xử cho phù hợp; trên bục giảng giữ đúng cốt cách người thầy, trong cuộc sống sẵn sàng chia sẻ những khó khăn, tận tình định hướng, giúp đỡ trong sáng người học. Nhà giáo phải thể hiện sự “Đoàn kết thật sự, giữa thầy và thầy, giữa thầy và trò, giữa trò và trò, giữa cán bộ và công nhân. Toàn thể nhà trường phải đoàn kết thành một khối, đoàn kết phải thật sự trăm phần trăm chứ không phải chỉ là đoàn kết miệng”⁽⁸⁾.

Mỗi nhà giáo cần có phương pháp, tác phong làm việc khoa học, ân cần, tận tình và chân thành, thể hiện thái độ ứng xử tôn trọng, quan tâm và lòng yêu nghề, yêu thương người học. Nhà giáo phải gương mẫu trong chấp hành và mạnh dạn chống các biểu hiện tiêu cực vi phạm các quy định về đạo đức nhà giáo, quy chế, quy định của mỗi nhà trường; không lợi dụng chức vụ, quyền hạn để thực hiện hành vi trái pháp luật, quy chế, quy định; không gây khó khăn, phiền hà đối với người học. Nhà giáo tuyệt đối không gian lận, thiếu trung thực trong học tập, nghiên cứu khoa học và thực hiện nhiệm vụ giảng dạy, giáo dục. Không được phép trù dập, chèn ép và có thái độ thiên vị, phân biệt đối xử, thành kiến người học; không tiếp tay, bao che cho những hành vi tiêu cực trong giảng dạy, học tập, rèn luyện của người học và đồng nghiệp. □

(8) Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t. 14, tr. 402